Turkish Studies *Social Sciences*

Volume 14 Issue 5, 2019, p. 2135-2156

DOI: 10.29228/TurkishStudies.37855

ISSN: 2667-5617

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 28.09.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 15.10.2019

✍ *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (29.09.2019)-Referee 2 (07.10.2019)

This article was checked by iThenticate.

İMAM HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNDE DEĞER İHTİYAÇ ANALİZİ VE MESLEKİ YÖNELİM

*Ahmet DOĞAN**

ÖZ

İmam-Hatip Liseleri kuruluşundan itibaren Türk Milli Eğitim Sistemi içinde yerini alan, sistemin bir parçası olarak, seçmeli ders, ders geçme, sınıf geçme sistemi vb. genel ortaöğretimdeki bütün uygulamalara adapte olabilen ortaöğretim kurumları olarak eğitim-öğretim hayatına devam etmektedir. Bu okullardan yetişen öğrenciler meslekleri icabı toplum önünde olan insanlar olacaktır. Bundan dolayı kişilikleri ile de örnek teşkil edeceklerdir.

İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde bulunması gereken veya öğrencilerde eksik görülen değer ve becerilerin ne olduğu ile ilgili bilgileri, öğrencilerin mesleki yönelimleri ile ilgili görüşleri ve geri dönüşü yine o öğrencilerin derslerine giren öğretmenlerinden almak araştırma için önem arz etmektedir.

Araştırmada İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde bulunması gereken değer ve beceriler nelerdir? İmam Hatip Lisesi öğrencileri hangi mesleğe yönelmeli/yönlendirilmelidir? sorularına İmam Hatip Lisesinde derse giren çeşitli branşlardaki öğretmenlerin görüşleri çerçevesinde cevap aranmıştır.

Araştırmanın evrenini Osmaniye’de bulunan İmam Hatip Liselerinde görev yapan öğretmenler olup, merkezde dört okul olmak üzere çeşitli branşlarda toplam 112 öğretmen ise araştırmanın örneklemini teşkil etmektedir. Örneklemin belirlenmesinde olasılığa dayalı grup (küme) örneklem kullanılmıştır.

Sonuç olarak, öğrencilerde eksik olduğu düşünülen veya bulunması gereken değer/beceri sıralamasında vatan sevgisi, aile, toplum ve buna bağlı olarak da adalet ve dürüstlük kavramları ön plana

* Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, E-posta: adogan_77@hotmail.com

çıkılmıştır. Mesleki yönelim olarak da öğretmenler çoğunlukla, öğrencileri her alanda görmek istediklerini söylemişlerdir.

Anahtar Kelimeler: İmam Hatip Lisesi, Değer, Değer İhtiyacı, Mesleki Yönelim

VALUE NEEDS ANALYSIS AND PROFESSIONAL ORIENTATION OF IMAM HATIP HIGH SCHOOL STUDENTS

ABSTRACT

Imam-Hatip High Schools have been included in the Turkish National Education System since its establishment. As part of the system, elective course system, course passing system, classroom passing system, etc. can adapt to all applications in general secondary education continues to education as secondary education institutions. The students who grow up here will be people who are in front of the society due to their profession. Therefore, they set an example with their personalities.

It is important for the research to get the information about the values and skills that should be present in the students of Imam Hatip High School or what is missing in the students, their opinions about the professional orientation of the students and the feedback from the teachers of those students.

What are the values and skills that Imam Hatip High School students should have in the research? Which profession should Imam Hatip High School students direct? questions were searched within the framework of the opinions of teachers in various branches of the Imam Hatip High School.

The population of the research is the teachers who work in Imam Hatip High Schools in Osmaniye and 112 teachers in four different branches in the center constitute the sample of the research. Probability-based group (cluster) sampling was used to determine the sample.

As a result, the concepts of love of homeland, family, society, and justice and honesty have come to the forefront in the value / skill rankings that are thought to be missing or should be found. In terms of professional orientation, teachers mostly stated that they wanted to see students in every field.

STRUCTURED ABSTRACT

In the first years of the Republic, imam hatip schools, which were established with the purpose of training religious officials to perform religious services such as imams and preachers, were described as institutions that prepare students for both profession and higher education by the 32nd article of the Basic Law of National Education. As of 2019, 504.327 students continue their education in 1607 Imam Hatip High Schools.

Thus, Anatolian Imam Hatip High Schools, International Anatolian Imam Hatip High Schools, Foreign Imam Hatip Schools, Foreign

Language Weighted Imam Hatip Schools, Independent Girls Imam Hatip High Schools, Formal Education with Prep Class, Formal Education and Imam Hatip Secondary Schools that implement the Hafızlık Program together with many other applied imam hatip schools.

Imam-Hatip High Schools have been included in the Turkish National Education System since its establishment. As part of the system, elective course system, course passing system, classroom passing system, etc. can adapt to all applications in general secondary education continues to education as secondary education institutions. The students who grow up here will be people who are in front of the society due to their profession. Therefore, they set an example with their personalities.

Values, generally guiding principles and basic beliefs, are defined as standards in which actions are judged as good or desirable. Value can also be thought of as the meaning a person places on social events and phenomena. Values defined as superior and useful qualities in the dictionary; they are generally believed, desirable and used as a scale for behaviors. The concept of value, first introduced by Znaniecki to the social sciences, is derived from the Latin word 'valere', which means 'being precious' or 'being strong'. Value, which is a measure of value directed to social phenomena, has gained importance by using it in terms of superiority among people. Value, which has an individual meaning as well as a social meaning, is of great importance in terms of placing one's position and status in society.

Today, with the effect of scientific, technological and cultural change material-spiritual rapid change and development is experiencing. Cultural interaction triggers transformation and change on the other elements of culture. Especially unhealthy changes and cultural corruption in our culture bring some internal and external influences in our religious life, our perspective of religion and our understanding of religion and it is inevitable that our country has a serious damaging effect on national and spiritual values.

Such reasons affect students studying in Imam Hatip High School as well as students studying in other schools. In this respect, it is important for the research to get the information and feedback about the values and skills that should be present in the Imam Hatip High School students or that are missing in the students.

It is important for the research to get the information about the values and skills that should be present in the students of Imam Hatip High School or what is missing in the students, their opinions about the professional orientation of the students and the feedback from the teachers of those students.

What are the values and skills that Imam Hatip High School students should have in the research? Which profession should Imam Hatip High School students direct? questions were searched within the framework of the opinions of teachers in various branches of the Imam Hatip High School.

The population of the research is the teachers who work in Imam Hatip High Schools in Osmaniye and 112 teachers in four different

branches in the center constitute the sample of the research. Probability-based group (cluster) sampling was used to determine the sample.

In this research, it is determined that the values / skills that are required or missing in Imam Hatip High School students and whether these values / skills differ according to some factors such as teacher service period, gender and school. For this reason, relational survey model was used in the research.

As a result, when we look at the answers given by the teachers about the values and skills that should be found in Imam Hatip High School students, the concepts of love of homeland, family, society and related justice and honesty came into prominence in the rankings which are thought to be missing or should be found. In the second priority, individual themed values / skills come to the forefront, whereas in the third priority ranking, academic values such as scientificity, critical thinking and empathy appear. As it can be understood from here, the necessity of moral maturity has been put forward before the scientific process in which our social continuity is more important than individuality.

Another result is that the majority of teachers say that Imam Hatip High School students should be able to choose each field and go to the fields they want, according to their abilities and abilities. Although it is a condition that students should choose the field they want to determine their goals in terms of goal setting in education, it conflicts with the purpose of establishment of Imam Hatip High Schools, and the academic success and future motivation of the student who is stuck between the target and the curriculum is affected negatively. However, Imam Hatip High Schools can be divided into various branches as a structure to provide education to students from each profile. For example, for students who want to learn my religion and go to the faculty I want, a 40% religious high school can be opened. Here, the students need to learn topics such as black, catechism, reading the Qur'an, Tecvid and so on. can develop himself and go to the faculty of his choice.

Religious Services High School may be opened in the future for students who are planning to work under the Presidency of Religious Affairs. The student coming to this high school knows which faculty to study in the future and channel his motivation there. In addition to vocational courses, diction, persuasion psychology and rhetoric weight courses should be added to the curriculum, since Arabic and Qur'an reading should be done in this high school. In addition, these students should be given the opportunity to gain experience in the face of society by putting practice lessons in high school years.

Another department should be Religious Sciences Teacher High School. The students studying in this high school should know that they will be teachers in schools within the Ministry of National Education and they should do their aims and works in this way. Pedagogical courses should be intensive in the curriculum of such high schools. In addition, students should be given the opportunity to practice in schools, even as observers.

Spiritual Counseling High School can be opened for spiritual counseling services, which are considered as a missing part of our

society, that is, to train employees who can provide spiritual support in places such as hospitals, prisons, nursing homes.

All of this high school diversity can be more specific, both when training people suitable for the branch and when students set goals. While graduating from these high schools and choosing a faculty to achieve its goal, the Department of Religious Services, Vocational Education Teacher Department, Spiritual Counseling Department and so on within the Faculty of Theology. students can continue their education life by opening. At the same time, after the second year, students will have the opportunity to make minor and double branches related to the other branches. Thus, it is thought that the academic profile of the student who will win the Faculty of Theology will be above average compared to the previous one.

Keywords: Imam Hatip High School, Value, Need for Value, Professional Orientation

Giriş

Problem

Cumhuriyet öncesi dönemde 1913'te açılan Medresetü'l-Eimme ve'l-Huteba (Bkz. Dinçer, 1974, s. 18; Yazıcı, 1992, s. 37; Cebeci, 1992, s. 58; Yazıcı, 1994, s. 38; Doğan, 1998, s. 429; Cebeci, 2005, s. 141) adıyla da anılan İmam-Hatip Liseleri, Milli Eğitim sistemi içinde imamlık, hatiplik ve Kur'an Kursu öğreticiliği gibi dinî hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanlar yetiştirmek üzere ortaöğretim sistemi içinde hem mesleğe hem de yükseköğretime hazırlayan programların uygulandığı öğretim kurumu olarak tanımlanan (Bkz. Tayan, 1996), 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabulüyle ülkenin imam ve hatip ihtiyacını karşılamak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı nezaretinde eğitim-öğretime başlamıştır.

İmam-Hatip Okulları kurulduktan bir müddet sonra 1929-1930'larda talep olmaması nedeniyle, ortaokula dönüştürülerek öğretimine son verilmiştir. Bunun sonucunda da 1950'lere kadar kapalı kalmıştır (Dinçer, 1974, s. 33). Gerek bu dönemde gerekse daha sonra tekrar açıldıkları dönemde Anayasanın Laiklik ilkesine ters düştüğü gerekçesiyle de zaman zaman eleştiriler almıştır.

İmam-Hatip Okullarının öğrenci bulunamaması nedeniyle kapalı kalmasına; parasız yatılı sistemin geliştirilmemiş olması, öğrencilere yatacak ve yiyecek olanakları sağlayan İmam-Hatip Okul Koruma Derneklerinin bulunmaması, bu okullara ortaokul haklarının tanınmış olmasına rağmen, meslekleri ile ilgili daha yüksek öğrenimin sağlanamaması, mezunların iş sahası bulamaması gibi sebepler etkili olmuştur (Bkz. Parmaksızoğlu, 1966, s. 25; Bakioğlu, 1985, s. 36).

Kapandıktan sonraki dönemde İmam Hatip Okullarının tekrar açılması sürecinde öncelikle 1948 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın İlköğretim Genel Müdürlüğüne bağlı 10 aylık İmam-Hatip kursları açılmış, bunun yetersiz olduğu kısa bir süre sonra anlaşılması üzerine 13 Ekim 1951 tarih ve 601 sayılı Müdürlük Komisyonu kararına göre bu alanda yeterli görevlilerin yetiştirilebilmesi için İmam-Hatip Okullarının açılması yönünde karar alınmıştır (Bkz. Bilgin, 1981, s. 59).

1997 yılında Sekiz Yıllık Zorunlu Eğitim kapsamında bu okulların orta kısmı genel ilköğretim kapsamına alınmıştır. Meslekî eğitim veren bu okullara gelecek öğrenciler, herhangi bir ön eğitim almadan doğrudan lise kısmına devam etmektedir. Bu durumun öğrencilerde temel birtakım konularda bilgi yetersizliğine ve İlahiyat Fakültesi de dahil eğitimde kalite problemine neden olabileceği tartışma konusu olmuştur.

28 Şubat sonrası süreçte İHL adına yaşanan gelişmelerden biri katsayı uygulaması olmuştur. Bu

uygulama ile 1999'dan itibaren üniversiteye girişte öğrencilerin ortaöğretim başarı puanları, mezun oldukları lise türüne göre hesaplanmıştır. Bu da meslek liseleri mezunlarının alanları dışında bir bölümde okumalarını neredeyse imkânsız hale getirmiştir (Doğan ve Çapcıoğlu, 2017, s. 168).

Katsayı konusundaki son değişiklik YÖK'ün 01.12.2011 tarihinde, ortaöğretim başarı puanı hesaplanmasında uygulanan katsayı farklılığının kaldırılması olmuş, 2011-2012 öğretim yılından itibaren her tür öğretim kurumunun katsayıları eşitlenmiştir (Öcal, 2015, s. 308).

30 Mart 2012 tarihinde kabul edilen 6287 sayılı kanunda (TC Resmi Gazete, Sayı: 28261, Kanun No: 6287, 11 Nisan 2012), “sekiz yıllık kesintisiz” ibareleri kaldırılarak ortaokulların ve imam hatip ortaokullarının açılmasına imkan tanınmıştır. Günümüzde de geçerliliğini koruyan bu uygulamaya göre; 12 yıllık zorunlu eğitim 4+4+4 şeklinde kademelendirilmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında imam ve hatiplik gibi din hizmetlerini yerine getirecek din görevlisinin yetiştirilmesi amacıyla kurulan imam hatip okulları, Milli Eğitim Temel Kanunun 32. maddesi ile hem mesleğe hem de yükseköğretime öğrenci hazırlayan kurumlar olarak nitelendirilmiş ve Anadolu imam hatip liselerinin açılması ile de kendi içerisinde çeşitlenmeye başlamış (Doğan ve Çapcıoğlu, 2017, s. 168) olup 2019 yılı itibarıyla 1607 adet İmam Hatip Lisesinde 504.327 öğrenci eğitim ve öğretime devam etmektedir (<http://meb.gov.tr>; 23.08.2019).

Böylelikle;

- Fen ve Sosyal Bilimler Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam Hatip Liseleri,
- Uluslararası Anadolu İmam Hatip Lisesi,
- Yurt Dışında Açılan İmam Hatip Okulları,
- Yabancı Dil Ağırlıklı İmam Hatip Okulları,
- Müstakil Kız İmam Hatip Liseleri,
- Hazırlık Sınıfı Bulunan İmam Hatip Liseleri,
- Örgün Eğitim ile Birlikte Hafızlık Programı Uygulayan İmam Hatip Ortaokulları gibi birçok farklı uygulamalı imam hatip okulu karşımıza çıkmaktadır.

İmam Hatip Liselerinde eğitim öğretimini tamamlamış öğrenciler mezun olduktan sonra başta İlahiyat Fakülteleri olmak üzere birçok fakülte ve yüksekokulda eğitimlerini devam ettirebilmektedirler. Öncelikli amacı mesleğe eleman yetiştiren İmam Hatip Liselerinden yetişen öğrencilerin halkı din konusunda aydınlatmaları ve Milli Eğitimin çeşitli kademelerinde din eğitimi veren öğretmenler olmaları hasebiyle bu öğrenciler toplumun birçok kesiminde göz önünde bulunacaklar ve topluma örnek teşkil edeceklerdir.

Bundan dolayı birçok milli/ manevi değerle ve beceriyle bezenmiş bu öğrenciler, çeşitli tür ve düzeyde iyi eğitilmiş, ülkesine karşı görev ve sorumluluklarını bilen, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş dünya görüşüne sahip, ilgi ve yetenekleri gelişmiş, ruh ve beden sağlığı yerinde, toplumun mutluluğu ve refahına katkıda bulunacak becerili insan kaynaklarının sürekli ve düzenli olması, toplumsal kalkınmanın kaynağını teşkil etmektedir (Doğan, 2013, s. 3). Sorunlara kalıcı ve etkili çözüm bulma potansiyeline sahip bireylerin taşıyacağı beceri ve değerlerin de önemli olduğuna inanılmaktadır.

Günümüzde yaşanan bilimsel, teknolojik ve kültürel değişimin etkisiyle maddi-manevî hızlı bir değişim ve gelişim yaşanmaktadır (Doğan, 2018a, s. 148). Kültürel etkileşim, kültürü oluşturan diğer unsurlar üzerinde de dönüşümü ve değişimi hızlandırmıştır. Özellikle kültürümüzdeki birtakım sağlıksız değişimler ve kültürel yozlaşma, dinî yaşantıda, dine bakış açısında ve din anlayışımızda birtakım iç ve dış kaynaklı etkileri de beraberinde getirerek, ülkemizin millî ve manevi değerleri üzerinde ciddi zedeleyici etkisi olduğu gerçeği de kaçınılmaz bir durum arz etmektedir (Doğan, 2014, s. 525). Bu gibi

sebepler diğer okullarda eğitim gören öğrencileri etkilediği gibi İmam Hatip Lisesinde eğitim gören öğrencileri de etkilemektedir. Bu açıdan İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde bulunması gereken veya öğrencilerde eksik görülen değer ve becerilerin ne olduğu ile ilgili bilgileri ve geri dönüşü yine o öğrencilerin derslerine giren öğretmenlerden almak araştırma için önem arz etmektedir.

İmam Hatip Liseleri ile ilgili olarak 1999-2011 tarihleri arasında gündeme gelen en önemli konulardan birisi katsayı problemi idi. O dönemde üniversiteye girişte öğrencilerin ortaöğretim başarı puanları, mezun oldukları lise türüne göre hesaplanmaktaydı. Bu da meslek liseleri mezunlarının alanları dışında bir bölümde okumalarını neredeyse imkânsız hale getirmişti. 2011-2012 Eğitim Öğretim yılından itibaren bu sorun ortadan kalktı ve üniversiteye girişte katsayılar eşitlenmiş oldu. Meslekî eğitim veren bu okullardan mezun olan öğrenciler katsayıların eşitlenmesi ile herhangi bir fakülte veya yüksekokulda eğitim görme hakkını elde etmiş oldu. Her ne kadar öğrencilerin meslekî tercihleri onların istidat ve kabiliyetine uygun olarak belirlenmesi gerekse de bu durum, Milli Eğitim sistemi içinde imamlık, hatiplik ve Kur'an Kursu öğreticiliği gibi birtakım dinî hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli, Milli Eğitim bakanlığı bünyesinde İmam Hatip Meslek Dersleri ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde eğitim verebilecek elemanlar yetiştirmek için ortaöğretim sistemi içinde hem mesleğe hem de yüksek öğretime hazırlayan programların uygulandığı öğretim kurumu olarak tanımlanan İmam Hatip Liselerine gelen öğrencilerin diğer fakülteleri tercih edebilmeleri, öğrencilerin derslere bakış açısını ve İlahiyat Fakültelerini tercih eden öğrencilerin akademik başarı profilini de olumsuz yönde etkilemiş olduğu göze çarpmaktadır. Bu açıdan İmam Hatip Lisesinden mezun olan öğrencilerin meslekî tercihleri ne olmalı konusundaki bilgiyi yine ilk olarak derslerine giren öğretmenlerinden almak uygun olacaktır.

Yukarıda bahsedilen bilgiler ışığında araştırmada İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde bulunması gereken değer ve beceriler nelerdir? İmam Hatip Lisesi öğrencileri hangi mesleğe yönelmeli/yönlendirilmelidir? sorularına İmam Hatip Lisesinde derse giren çeşitli branşlardaki öğretmenlerin görüşleri çerçevesinde cevap aranmıştır.

Yöntem

Araştırmanın evrenini Osmaniye'de bulunan İmam Hatip Liselerinde görev yapan öğretmenler olup, Osmaniye Anadolu İmam Hatip Lisesi (48 kişi), Necmettin Erbakan Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi (31 kişi), Çukurova Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi (26 kişi) ve Şehit Mehmet Karacatilkı Proje Anadolu İmam Hatip Lisesi (7 kişi) olmak üzere çeşitli branşlarda toplam 112 öğretmen ise araştırmanın örneklemi teşkil etmektedir. Örneklemen belirlenmesinde olasılığa dayalı grup (küme) örneklem kullanılmıştır.

Araştırmada İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde bulunması gereken veya eksik olan değer/becerilerin ne olduğu tespit edilmiş, belirlenen bu değer/becerilerin öğretmenin hizmet süresi, cinsiyeti, okulu gibi bazı faktörlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Bundan dolayı araştırmada, ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Soruna ilişkin mevcut durumun herhangi bir müdahale olmaksızın betimlenmeye çalışıldığı ilişkisel tarama modelleri, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Bkz. Balcı, 2005, s. 190). Araştırmada, İmam Hatip Liselerinde eğitim gören öğrencilerin değer ihtiyaç analizi ve meslekî yönelimlerini belirlemek ve aynı anda birçok kişiye ulaşabilmek amacıyla Osmaniye İli merkezinde bulunan İmam Hatip Lisesinde görev yapan öğretmenlere anket uygulanmıştır.

Anket formu demografik bilgiler (5 adet), öğretmenlerin derslerine girdiği öğrenciler hakkında görüşlerini ifade ettiği açık uçlu sorular (4 adet) ve 21. Yy.da öne çıkan değer ve becerilerin (60 adet) bulunduğu tablodan 3 değer ve becerinin öğrencilerde hangilerinin bulunması gerektiğini önem sırasına göre belirten 2 soru olmak üzere toplam 10 sorudan oluşmaktadır.

Bulguların yorumlanmasında *anlayıcı* (Rickman, 2000, s. 45-72; Mayring, 2000, ss. 88-116; Birand, 1998, s. 13-78) bir bakış açısı takip edilmiştir. Ayrıca açık uçlu soruların analizinde verilen

cevaplar kümeleme yöntemiyle gruplandırılmış olup *içerik analizi* (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s. 85-125; Büyüköztürk, 2004) ile de çözümlenmiştir.

Bulgular ve Yorum

Demografik Bilgiler

Tablo 1: Araştırmaya Katılan İmam Hatip Lisesi Öğretmenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kadın	48	42,9
Erkek	64	57,1
Toplam	112	100,0

Tablo 1'e göre ankete katılan 112 öğretmenin % 42,9'u (48 kişi) bayan öğretmen iken, % 57,1'ini (64 kişi) öğretmen teşkil etmektedir. Örneklem durumuna bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin cinsiyet dağılımı arasında fazla bir yüzdelik fark bulunmamaktadır. Bu da örneklemin güvenilirliğini nispeten artırmaktadır. Okullara göre ankete katılan öğretmenlerin cinsiyet dağılımı da Tablo 2'de verilmektedir.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan İmam Hatip Lisesi Öğretmenlerinin Okullara Göre Cinsiyet Dağılımı

Anket Yapılan Okul	Osmaniye Anadolu İmam Hatip Lisesi	Necmettin Erbakan Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	Çukurova Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	Şehit Mehmet Karacatilki Anadolu İmam Hatip Lisesi	TOPLAM
Cinsiyet					
Kadın	11	23	12	2	48
Erkek	37	8	14	5	64
TOPLAM	48	31	26	7	112

Tablo 2'ye bakıldığında göre ankete katılan öğretmenlerin okullara göre cinsiyet dağılımında Osmaniye Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Necmettin Erbakan Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi öğretmenlerinde bariz bir farklılık göze çarpmaktadır. Bu iki okuldaki öğretmen dağılımında liselerdeki öğrencilerin cinsiyet profilinin (Erkek ve Kız İmam Hatip Lisesi olarak) etkili olduğu düşünülmektedir. Ankete katılmayan öğretmenlerin de bu sayıya eklendiğinde ise bu eşitliğin sağlanabileceği düşünülmektedir.

Tablo 3: Araştırmaya Katılan İmam Hatip Lisesi Öğretmenlerinin Branşlara Göre Dağılımı

Branş	N	%
İHL Meslek Dersleri	36	32,1
Türk Dili ve Edebiyatı	18	16,1
Matematik	12	10,7
Felsefe Grubu (Sosyoloji, Psikoloji)	4	3,6
Tarih	7	6,3
Fen Bilimleri (Biyoloji, Fizik, Kimya)	14	12,5
Coğrafya	7	6,3
Beden Eğitimi	4	3,6
Görsel Sanatlar	2	1,8
İngilizce	7	6,3
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	1	,9
Toplam	112	100,0

Ankete katılan öğretmenlerin branşlarına göre dağılımına bakıldığında İHL Meslek Dersleri öğretmenlerinin (% 32,1/ 36 kişi) ilk sırayı almıştır. Onu Türk Dili ve Edebiyatı (% 16,1/ 18 kişi), Fen Bilimleri (Biyoloji, Fizik, Kimya) (% 12,5/ 14 kişi) ve Matematik (%10,7/12 kişi) branşlarının takip ettiği görülmektedir.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan İmam Hatip Lisesi Öğretmenlerinin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı

Hizmet Süresi	N	%
0-5 Yıl Arası	11	9,8
6-10 Yıl Arası	11	9,8
11-15 Yıl Arası	14	12,5
16-20 Yıl Arası	32	28,6
21-25 Yıl Arası	28	25,0
26-30 Yıl Arası	8	7,1
31 Yıl ve Üzeri	8	7,1
TOPLAM	112	100,0

Tablo 4'te ankete katılan öğretmenlerin hizmet süreleri verilmektedir. Tabloya bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin yarısından fazlasının 16 ile 25 yıl arasında bir hizmet süresinin olduğu (% 53,6/60 kişi) görülmektedir. Diğer hizmet sürelerine bakıldığında birbirlerine yakın bir frekans dağılımı göstermektedir. Bu da örneklemin güvenilirliği konusunda olumlu etki bırakmaktadır. Yani hizmet süresi farklı, alanda tecrübe sahibi olmuş birçok öğretmenden görüş alınarak anketin güvenilirliği de ona göre artmaktadır.

Tablo 5. Araştırmaya Katılan İmam Hatip Lisesi Öğretmenlerinin İmam Hatip Lisesindeki Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı

Hizmet Süresi	N	%
0-5 Yıl Arası	66	58,9
6-10 Yıl Arası	30	26,8
11-15 Yıl Arası	7	6,3
16-20 Yıl Arası	2	1,8
21-25 Yıl Arası	5	4,5
26-30 Yıl Arası	1	,9
31 Yıl ve Üzeri	1	,9
Toplam	112	100,0

Tablo 5'te Ankete katılan imam hatip lisesi öğretmenlerinin imam hatip lisesindeki hizmet sürelerine göre dağılımı verilmektedir. Tabloya bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu (% 85,7/ 96 kişi) İmam Hatip Lisesinde 10 yıla kadar bir süre içerisinde görev yapmaktadır. Her ne kadar İmam Hatip Lisesinde fazla çalışmamış görülsede öğretmenlik hayatındaki hizmet süreleri ve öğrenciyi tanıma süresi baz alındığında dağılımdaki farklılığın aşırı bir önem arz etmediği düşünülmektedir.

İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Tablo 6. Araştırmaya Katılan İmam Hatip Lisesi Öğretmenlerinin İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri Hakkındaki Görüşleri

Kişilik Özellikleri	N	%
Saygılı/Edepli/Beyefendi/Hanımfendi	27	24,1
Tembellik/Gayret Eksikliği/İsteksizlik/Hazırcı	13	11,6
Kişilikleri Zayıf/Oturmamış/Kötü/Vasatın Altında	13	11,6
Duruma Göre İyi/Kötü	10	8,9
İstekli/Gayretli/Ümitli/Çalışkan	9	8,0
Kişilikleri Mükemmel/Güzel Ahlaklı	9	8,0
Vasat/Orta/Ne İyi Ne Kötü	7	6,3
Kararsız/Çelişkili/Kafası Karışık	7	6,3
Samimi/Doğru/Dürüst/Güvenilir	5	4,5
Vatansever	4	3,6
Duyarlı	3	2,7
İyimser/Mütevazı/Alçakgönüllü	2	1,8
Güvensiz/Özgüveni Az/Utangaç/İçe Kapanık	2	1,8
Çıkarıcı/Fırsatçı	1	,9
TOPLAM	112	100,0

Ankette İmam Hatip Liselerinde görev yapan öğretmenlere derslerine girdiği öğrencilerle ilgili olarak “İmam Hatip Lisesi öğrencilerini TEK KELİME (kişilik özellikleri, sosyal duygusal özellikler vs.) ile nasıl ifade edersiniz?” şeklinde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu açık uçlu soruya vermiş oldukları yanıtlar sınıflandırılarak Tablo 6’da gösterilmiştir. Tabloda belirtilen özellikler olumlu, olumsuz ve orta şeklinde kategorize edildiğinde karşımıza çıkan durum Tablo 7’de verilmektedir.

Tablo 7. Araştırmaya Katılan İmam Hatip Lisesi Öğretmenlerinin İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri Hakkındaki Görüşlerinin Kategorik Dağılımı

	Kişilik Özellikleri	N	%
Olumlu Kişilik Özellikleri	Saygılı/Edepli/Beyfendi/Hanımfendi	27	24,1
	İstekli/Gayretli/Ümitli/Çalışkan	9	8,0
	Kişilikleri Mükemmel/Güzel Ahlaklı	9	8,0
	Samimi/Doğru/Dürüst/Güvenilir	5	4,5
	İyimser/Mütevazı/Alçakgönüllü	2	1,8
	Vatansever	4	3,6
	Duyarlı	3	2,7
	Toplam	59	52,7
Olumsuz Kişilik Özellikleri	Tembellik/Gayret Eksikliği/İsteksizlik/Hazırcı	13	11,6
	Kişilikleri Zayıf/Oturmamış/Kötü/Vasatın Altında	13	11,6
	Kararsız/Çelişkili/Kafası Karışık	7	6,3
	Güvensiz/Özgüveni Az/Utangaç/İçe Kapanık	2	1,8
	Çıkarıcı/Fırsatçı	1	,9
	Toplam	36	32,1
Orta Kişilik Özellikleri	Duruma Göre İyi/Kötü	10	8,9
	Vasat/Orta/Ne İyi Ne Kötü	7	6,3
	Toplam	17	15,2
	TOPLAM	112	100,0

Tablo 7’de de belirtildiği üzere ankete katılan öğretmenlerin yarısından fazlası (% 52,7/59 kişi) İmam Hatip Lisesi öğrencilerini kişilik özellikleri açısından olumlu değerlendirmektedir. Öğrencilerin olumlu kişilik özelliklerine sahip olmalarında ailede yetişme tarzı, eğitim gördükleri okulun eğitimci profili ve müfredatlarındaki derslerin özelliklerinin bu kişilik özelliklerini kazanmalarında etkili olduğu düşünülmektedir.

Olumsuz kişilik özellikleri her ne kadar olumlu kişilik özellikleri kadar bir orana sahip değilse de yine de bir yekun arz etmektedir (%32,1/36 kişi). Bu kategoride belirtilen tembellik, isteksizlik, kararsızlık gibi kişilik özelliklerinin altında öğretmenlerin açık uçlu soruya verdikleri cevaplarda da görüldüğü gibi “İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin hepsi aslında İmam-Hatiplik vb. meslekleri yapabilecek özelliklere sahip değiller. Bu öğrencilerin büyük çoğunluğu aileleri tarafından dini bilgilerini öğrensinler diye gönderilmektedir. İmam Hatip Lisesi öğrencileri dini değerleri ve bilgileri öğrenmede daha isteksizler.” vb. ifadeler aslında öğrencilerin ilgi, istidat ve kabiliyetleri dışında popüler eğitim anlayışı çerçevesinde daha rahat kadro alabilme imkanı, dini bilgilerini öğrenip istediği fakülteye gidebilme ihtimali gibi hususlar üzerinden hareketle bu okulları tercih etmekte veya tercih ettirilmektedir. İmam Hatip Liselerinde normal müfredatın yanında % 40 mesleki derslerin bulunması hedefinde farklı bir alan veya fakülte olan öğrenci tarafından ekstra bir yük olarak görülebilmekte, hedef müfredat çatışması yaşayabilmektedir. Aynı şekilde kendi istemese de ailenin isteği üzerine bu okulda eğitim görmeleri (Bkz. Doğan, 2018b; Aslan, 2013; Karateke, 2010; Çalışkanoğlu, 2018) öğrencide ilgisizlik, kararsızlık, tembellik gibi durumları, kişilik özelliklerini ortaya çıkarabilmektedir.

Öğrencilerin kişilik özelliklerine verilen yanıtlarda meslek dersi öğretmenleri ile diğer branş öğretmenleri arasında ve anketin yapıldığı okullar arasında anlamlı bir farklılık göze çarpmamaktadır.

Yani okulun öğrencilerinin sadece kız veya erkek olması, branş öğretmenlerinin meslek dersi öğretmeni veya diğer branşlarda olması anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Dağılım normaldir.

İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinde Mesleki Yönelimleri Konusunda Öğretmenlerin Görüşleri

İnsanların gelecekleri için vermesi gereken önemli kararlardan birisi de meslek seçimidir. Bireylerin meslekleri, onların yaşamının tümünü etkilemektedir. Bireyin mutluluğunun iki temel taşı, aile ve meslek/iştir. Ülkemizde meslek seçimi genelde ergenlik döneminin başlangıcı ile gidilen lise ve türüne göre şekillenmektedir. Meslek seçiminde ise insanların yetenek ve ilgilerinin büyük bir çoğunlukla ilk sırada yer aldığı herkes tarafından bilinmektedir. Her mesleğin kendine has gerekleri, çalışma koşulları ve imkânları vardır. Bu tür farklılıklar sebebiyle meslekler arasındaki, bireysel ilgi, yetenek, ihtiyaç gibi psikolojik nitelik farklılığına denk düşmektedir (Bkz. Yelken, 2008).

İmam Hatip Liseleri her geçen gün artan öğrenci ile önemli bir lise öğretim kurumudur. Bu okulda okuyan öğrencilerin mesleki seçimleri ile ilgili olarak onların ne tip meslek seçmeleri, derslerine giren öğretmenlerin ifadelerine göre belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 8. Araştırmaya Katılan İmam Hatip Lisesi Öğretmenlerinin İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Yönelimleri Hakkındaki Görüşleri

İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin İleride Yönelmesi/Yönlendirilmesi Gereken Alanlar	N	%
Her Alana Yönelmelidir/Yönlendirilmelidir	33	29,5
İstedikleri Alana Yönelmelidir/Yönlendirilmelidir	21	18,8
İstidat ve Kabiliyetlerine Göre Alanlara Yönelmelidir/Yönlendirilmelidir	21	18,8
İlahiyat Alanına Yönelmelidir/Yönlendirilmelidir	16	14,3
Sosyal Bilimler	6	5,4
Hukuk (Hâkimlik/Savcılık/Avukatlık)	3	2,7
Eğitim/Öğretmenlik	3	2,7
Askeriye (Uzman Çavuşluk/Astsubaylık)	2	1,8
Ziraat/Tarım ve Hayvancılık	2	1,8
Bilgisayar/Yazılım/Bilgi Teknolojileri	2	1,8
Spor Alanı	1	,9
İlahiyat Alanı Dışında Tüm Alanlara	1	,9
Tıp/Sağlık Bilimleri/Hemşirelik	1	,9
TOPLAM	112	100,0

Tablo 8'e bakıldığında araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin İlahiyat alanı dışında meslekleri seçmelerinin uygun olacağı görüşündedir. Gerek aldıkları dersler gerekse meslekî bir lise olması hasebiyle bu öğrencilerin İlahiyat alanında bir mesleği seçmelerinin uygun olacağı görüşünde olanların oranı %14,3'tür.

Her alana yönelmelidir/yönlendirilmelidir diyen öğretmenlerin bu konudaki düşünceleri ise açık uçlu soruya verilen cevaplar ışığında şöyledir: İmam Hatip Lisesi öğrencileri almış oldukları dersler ve eğitim açısından dini ve ahlaki olgunluğa erişmiş olma düşüncesiyle bu tip insanların her tür meslek dalında örnek şahsiyet olarak ortaya çıkmaları vatanımız için daha iyi olacaktır. Bu öğrenciler dinini öğrenip istedikleri alana gidebilirler.

İmam Hatip Lisesi öğrenciler İlahiyat dışı alanlara yönelmeli diyen öğretmenlerin bu konudaki düşüncelerinin altında özellikle Adalet ve Askerlik alanını tercih etme sebebi olarak ülkemizde yaşanan 15 Temmuz Darbe girişiminden sonra bu alanlara dini ve ahlaki olgunluğu olan insanların atanması gerekliliğinin ön plana çıktığı düşünülmektedir.

Tablo 8'deki verilere bakıldığında karşımıza misyon ve uygulama açısından doğan bir tartışma konusu çıkmaktadır. İmam Hatip Liseleri, Milli Eğitim sistemi içinde imamlık, hatiplik ve Kur'an Kursu öğreticiliği gibi dinî hizmetlerin icrası veya Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenliği gibi eğitici olma gibi alanlarda görevli kişiler yetiştirmek üzere ortaöğretim sistemi içinde hem mesleğe hem de yüksek öğretime hazırlayan programların uygulandığı öğretim kurumu mu, yoksa popüler eğitim anlayışı çerçevesinde dinini öğretsin ve istediği bölüme gidebileceği bir lise durumunda mıdır?

Uygulama olarak normal karşılanabilir bir durum olarak görülebilse de -bazı öğretmenlerin açık uçlu sorulara verdiği cevaplara paralel olarak- İmam Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin bir kısmının, ailelerinin istekleri üzerine bu okulda okuması, dini konuları öğrenmede isteksizlik yaşamaları, hedef olarak belirledikleri fakültelerin müfredatında İmam Hatip Lisesi müfredatında olan % 40'lık meslek dersi ile ilgili derslerin bulunmaması, meslek derslerine ilgisizliği artırmakta, mesleki bir hedef düşünmemesine rağmen mecburen İlahiyat Fakültelerini kazananların mesleki bilgi profillerini de olumsuz etkilemektedir.

İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinde Bulunması Gereken Değer ve Beceriler

Değer, "davranışlara genel olarak rehberlik eden ilkeler ve temel inançlar, eylemlerin iyi ya da istenilen olarak yargılandığı standartlar" olarak tanımlanmaktadır (Halstead ve Taylor, 2000, s. 169). Değer, bir insanın toplumsal olaylara ve olgulara yüklediği anlam olarak da düşünülebilir. Sözlükte (www.sozluk.gov.tr) "üstün ve yararlı nitelik" olarak tanımlanan değerler; genelde inanılan, arzu edilen ve davranışlar için bir ölçek olarak kullanılan olgulardır. İlk defa Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılan değer kavramı, Latince 'kıymetli olmak' veya 'güçlü olmak' (TDK, 2005, s. 483) anlamlarına gelen 'valere' kökünden türetilmiştir (Bilgin, 1995, s. 83; Yaman, Taflan ve Çolak, 2009, s. 108). Toplumsal olgulara yöneltilecek kıymet ölçüsü olan değer (bkz. Köknel, 2007, s. 17), insanlar arasında üstünlük anlamında da kullanılarak önem kazanmıştır. Sosyal bir anlama sahip olduğu kadar bireysel anlamları da olan değer, kişinin kendisini toplum içerisinde bazı konumlara ve statülere koyması açısından da büyük önem arz etmektedir.

En genel tanımıyla değerler, neyin iyi neyin kötü olduğu konusundaki yargılarımız olup beğenilerimize göre tercih ettiğimiz şeyler olmaktan ziyade bireyin çevresi ile etkileşimini sağlayan sistematik fikirler olarak nitelenirilebilir (Bkz. Balcı ve Yanpar Yelken, 2010, s. 82). Bireylerin topluma uyumunu sağlayan standartları olan değerler, amaçlanan davranışın genel ölçütü olup sosyal eylemde bulunan bir kişinin sosyal olarak kabullenilebilen olgu ve istekleri için temel dayanak noktası görevini üstlenmektedir (Özensel, 2003, s. 23).

Kişi, toplum yapısı ve kültür, birbirinden ayrılmayan, aynı zamanda birbirini de etkileyen kültürün değerler sistemi olan üçgeni oluşturur. Değerler sisteminin özü benimsenmedikçe aktarılan kültür de içselleştirilemez (Köknel, 2007, s. 289).

Değerler insanın kişiliğinin oluşmasını sağlar (Akıncı, 2005, s. 11). Kişiye kendisini aşma, olaylar üzerinde kalıcı ve tutarlı bir inanç ile tutum sahibi olma imkânı sağlar (Hökelekli, 2011, s. 63). Değerler, eğitim sisteminde yol gösterici faktördürler (Kaymakcan ve Meydan, 2011, s. 30).

Toplum bir bina gibi düşünüldüğünde, bireyler binanın yapı taşları, değerler ise yapıdaki demir gibi düşünülebilir (Tarhan, 2012, s. 13). Değerler bir toplumun bireylerini birbirine bağlar ve toplumun devamını sağlar, sosyal dayanışma oluşturarak toplumda uyulması gereken ortak davranış kalıplarını belirler (Yaman, Taflan ve Çolak, 2009, s. 107), içselleştirdiklerimizi en iyi şekilde yaşamamızı sağlar,

yabancıları olduğumuz konulara yaklaşırken içimizdeki korkuyu yenmemize de yardımcı olur (Tarhan, 2012, s. 26).

Araştırmada anket uygulanan öğretmenlere 21. Yy.da öne çıkan değer ve becerilerin (60 adet) bulunduğu tablodan, İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde bulunması gereken değer/beceriye seçmeleri, eğer bunların içinde yoksa “Diğer” kısmında belirtmeleri söylenmiştir. Tablo 9, 10 ve 11’de ankete katılan öğretmenlerin görüşlere yüzdelik olarak büyükten küçüğe doğru sıralanmıştır. Tablo 12’de de bu 3 öncelikli değer/beceri karşılaştırmalı olarak verilmektedir.

Tablo 9. Araştırmaya Katılan İmam Hatip Lisesi Öğretmenlerine Göre İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinde Bulunması Gereken 1. Öncelikli Değer/Beceri Dağılımı

İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinde Bulunması Gereken 1. Öncelikli Değer/Beceri	N	%
Vatanseverlik/Yurttaşlık	16	14,3
Dürüstlük	15	13,4
Adil Olma	13	11,6
Ahlaki Olgunluk	10	8,9
Ailenin Önemi	9	8,0
Duygu ve Düşüncelere Saygı	5	4,5
Sorumluluk	5	4,5
İnançlı Olmak	4	3,6
Hoşgörü	3	2,7
Eleştirel Düşünme	3	2,7
Öz Farkındalık	3	2,7
Bilimsellik	2	1,8
Çalışkanlık	2	1,8
Sevgi	2	1,8
Azim	2	1,8
Farklılıklara Saygı	2	1,8
Güven	2	1,8
Temizlik	1	,9
Sağlıklı Olmaya Önem Verme	1	,9
Çevreye Duyarlılık	1	,9
Bayrağa ve İstiklâl Marşı'na Saygı	1	,9
Tarihsel Mirasa Saygı	1	,9
Hak ve Özgürlüklere Saygı	1	,9
Öz Düzenleme	1	,9
Cesaret	1	,9
Çok Kültürlülük	1	,9
Liderlik	1	,9
Birlik/Berberlik	1	,9
Demokrasi	1	,9
Yenilikçilik	1	,9
Manevi Değerlere Saygı	1	,9
TOPLAM	112	100,0

Tablo 9’da İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde bulunması gereken değer/beceri dağılımında vatanseverlik/yurttaşlık (%14,3/16 kişi) en önemli ilk değer olarak öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Ankete katılan öğretmenlerin bu değerlerin neden İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde bulunması gerektiği ile ilgili vermiş oldukları cevaplardan hareketle insan öncelikle uğruna kanlar dökülmüş vatanını sevmesi gerekir. Sıralamadaki diğer seçeneklere bakıldığında toplumsal düzenin, birlikteliğin, toplumda düzenin ve huzurun sağlanmasına fayda sağlayacak, dürüstlük, adalet, ahlak kavramları ile toplumun temeli olan aile kavramının ön planda olduğu görülmektedir. Buradan hareketle kişisel gelişim kadar toplumsal gelişime de önem verilmesi gerektiği hususu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 10. Araştırmaya Katılan İmam Hatip Lisesi Öğretmenlerine Göre İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinde Bulunması Gereken 2. Öncelikli Değer/Beceri Dağılımı

İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinde Bulunması Gereken 2. Öncelikli Değer/Beceri	N	%
Sorumluluk	13	11,6
Dürüstlük	10	8,9
Vatanseverlik/Yurttaşlık	9	8,0
Çalışkanlık	9	8,0
Eleştirel Düşünme	8	7,1
Hoşgörü	7	6,3
Ahlaki Olgunluk	7	6,3
Adil Olma	5	4,5
Bayrağa ve İstiklâl Marşı'na Saygı	4	3,6
Güven	4	3,6
Merhamet	4	3,6
Duygu ve Düşüncelere Saygı	3	2,7
Sevgi	3	2,7
Farklılıklara Saygı	3	2,7
Empati	2	1,8
Ailenin Önemi	2	1,8
Temizlik	2	1,8
Mutluluk	2	1,8
Öz Farkındalık	2	1,8
Bağışlayıcılık/Affedicilik	2	1,8
Doğa Sevgisi	1	,9
Çevreye Duyarlılık	1	,9
Cömertlik	1	,9
Dostluk	1	,9
Sabır	1	,9
Cesaret	1	,9
Azim	1	,9
Paylaşma	1	,9
Liderlik	1	,9
Yenilikçilik	1	,9
İnançlı Olmak	1	,9
TOPLAM	112	100,0

Tablo 10'a bakıldığında İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde bulunması gereken değer/beceri dağılımında 2. öncelik olarak "sorumluluk" (%11,6/13 kişi) ilk sırayı almaktadır. Diğer seçenekleri de birlikte ele aldığımızda toplumsal gelişim ön planda olmakla birlikte bireysel olarak sorumluluk, çalışkanlık gibi azme, gayrete dayalı değer ve beceriler ön plana çıkmıştır.

Tablo 11. Araştırmaya Katılan İmam Hatip Lisesi Öğretmenlerine Göre İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinde Bulunması Gereken 3. Öncelikli Değer/Beceri Dağılımı

İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinde Bulunması Gereken 3. Öncelikli Değer/Beceri	N	%
Bilimsellik	9	8,0
Sorumluluk	8	7,1
Eleştirel Düşünme	7	6,3
Empati	6	5,4
Liderlik	6	5,4
Duygu ve Düşüncelere Saygı	5	4,5
Çalışkanlık	5	4,5
Ahlaki Olgunluk	5	4,5
Hoşgörü	4	3,6
Yardımsızlık	4	3,6
Adil Olma	4	3,6
Dürüstlük	4	3,6
Vefa	4	3,6
Vatanseverlik/Yurttaşlık	3	2,7
Çevreye Duyarlılık	3	2,7
Hak ve Özgürlüklere Saygı	3	2,7
Sevgi	3	2,7
Öz Farkındalık	3	2,7
Farklılıklara Saygı	3	2,7
Birlik/Beraberlik	3	2,7
Merak	2	1,8
Cesaret	2	1,8
Atılganlık	2	1,8
Ailenin Önemi	1	,9
Doğa Sevgisi	1	,9
Temizlik	1	,9
Estetik	1	,9
Bayrağa ve İstiklâl Marşı'na Saygı	1	,9
Tarihsel Mirasa Saygı	1	,9
Duyarlılık	1	,9
Azim	1	,9
Çok Kültürlülük	1	,9
Güven	1	,9
Merhamet	1	,9
Kanaatkârlık	1	,9
Yenilikçilik	1	,9
İnançlı Olmak	1	,9
TOPLAM	112	100,0

Tablo 11'de İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde bulunması gereken değer/beceri dağılımında 3. öncelik olarak karşımıza ilk sırada "bilimsellik" kavramı (%8/9 Kişi) çıkmaktadır. Tablodaki ilk beş

seçeneğe bakıldığında değer/becerilerin daha ziyade bilimsel ve eğitim ağırlıklı olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 12. Araştırmaya Katılan İmam Hatip Lisesi Öğretmenlerine Göre İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinde Bulunması Gereken Değer/Beceri Dağılımı

İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinde Bulunması Gereken Değer/Beceri								
1. Öncelikli Değer/Beceri	N	%	2. Öncelikli Değer/Beceri	N	%	3. Öncelikli Değer/Beceri	N	%
Vatanseverlik/Yurttaşlık	16	14,3	Sorumluluk	13	11,6	Bilimsellik	9	8
Dürüstlük	15	13,4	Dürüstlük	10	8,9	Sorumluluk	8	7,1
Adil Olma	13	11,6	Vatanseverlik/Yurttaşlık	9	8	Eleştirel Düşünme	7	6,3
Ahlaki Olgunluk	10	8,9	Çalışkanlık	9	8	Empati	6	5,4
Ailenin Önemi	9	8	Eleştirel Düşünme	8	7,1	Liderlik	6	5,4

Yukarıdaki tablodan hareketle İmam Hatip Lisesinde çalışan öğretmenler vatanın, toplumun bireyden önce geldiğini kişisel gelişimin yanında vatanın, toplumun ve ailenin unutulmaması gerektiğini, toplumdaki bireylerde bulunması gereken önceliklerin adalet, dürüstlük ve ahlaki olgunluğun bulunması gerekmektedir. Bu değer ve becerilerin özellikle İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde bulunması gerekliliği de bu öğrencilerin mesleki eğitimleri gereği ileriki zamanlarda toplumun önünde örnek insan olacaklarından kaynaklandığı düşünülmektedir. İkinci öncelikler biraz daha bireysel başarı ve çabayı destekleyici değer ve beceri iken üçüncü öncelikli değer/beceriler öğrencide bilimsel bakış açısını yetisini kazanabilecek özellikler olduğu görülmektedir.

Yukarıdaki verilen cevaplarla ilgili öğretmenlerin verdikleri cevapların branşlara göre dağılımı Tablo 13'te verilmektedir.

Tablo 13. Araştırmaya Katılan İmam Hatip Lisesi Öğretmenlerine Göre İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinde Bulunması Gereken Değer/Becerinin Branşlara Göre Dağılımı*Ankete Katılan Öğretmenlerin Branşları*

		İHL Meslek Türk Dili ve Edebiyatı	Matematik	Felsefe Grubu	Tarih	Fen Bilimleri (Biyoloji, Fizik, Kimya)	Coğrafya	Beden Eğitimi	Görsel Sanatlar	İngilizce	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Toplam	
1. Öncelikli Beceri/Değer	Beceri/Değer	N											
	Vatanseverlik/ Yurttaşlık	4	1	4	1	0	0	4	0	1	1	0	16
	Dürüstlük	7	2	1	0	2	1	0	0	1	1	0	15
	Adil Olma	1	3	2	0	3	1	1	1	0	1	0	13
	Ahlaki Olgunluk	2	4	0	0	1	0	1	2	0	0	0	10
	Ailenin Önemi	4	0	1	1	0	2	0	0	0	1	0	9
2. Öncelikli Beceri/Değer	Sorumluluk	4	3	3	1	0	1	0	0	1	0	0	13
	Dürüstlük	2	2	0	0	1	2	2	1	0	0	0	10
	Vatanseverlik/ Yurttaşlık	3	1	0	0	2	2	0	0	0	1	0	9
	Çalışkanlık	3	3	1	0	1	0	0	0	0	1	0	9
	Eleştirel Düşünme	2	3	1	0	0	1	0	0	0	1	0	8
	Bilimsellik	1	1	1	0	1	2	0	2	0	1	0	9
3. Öncelikli Beceri/Değer	Sorumluluk	2	1	0	0	1	0	2	0	0	1	1	8
	Eleştirel Düşünme	1	3	1	0	1	0	0	0	0	1	0	7
	Empati	2	1	2	0	0	1	0	0	0	0	0	6
	Liderlik	2	2	0	0	0	2	0	0	0	0	0	6

Tablo 13'e bakıldığında verilen cevaplar bağlamında branşlar arası anlamlı bir farklılığın olmadığı düşünülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim öğretime başlayan İmam-Hatip Okulları için çeşitli dönüm noktaları bulunmaktadır. Günümüzde de tartışma konusu olan İmam-Hatip Okulları 1930'lu yıllarda kapatılmış 1950'lerde tekrar ihtiyaçtan dolayı açılmış, Laiklik ilkesine ters düştüğü iddiaları ile de birtakım eleştirilere maruz kalmıştır.

İmam-Hatip Liselerine rağbetin çok olduğu dönemlerde bu okullara sınavla öğrenci alınmıştır. 1997 yılına kadar revaçta olan İmam-Hatip Liseleri ilköğretimin sekiz yıllık kesintisiz hale getirilmesi ve bir yıl sonra yürürlüğe giren üniversiteye giriş sınavında katsayı uygulamasıyla öğrenci mevcudiyetinde bariz azalmalar göze çarpmıştır.

2011 yılında katsayı probleminin ortadan kalkması, İmam Hatip liselerindeki yapısal çeşitlilik bu okullara rağbetin artmasını sağlayarak ortalama 500 bin öğrenci mevcudiyetine ulaşmıştır.

İmam-Hatip Liseleri kuruluşundan itibaren Türk Milli Eğitim Sistemi içinde yerini almıştır. Sistemin bir parçası olarak, seçmeli ders, ders geçme, sınıf geçme sistemi vb. genel ortaöğretimdeki bütün uygulamalara adapte olabilen ortaöğretim kurumları olarak eğitim-öğretim hayatına devam etmektedir.

Araştırmada İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde bulunması gereken değer ve beceriler nelerdir? İmam Hatip Lisesi öğrencileri hangi mesleğe yönelmeli/yönlendirilmelidir? sorularına İmam Hatip Lisesinde derse giren çeşitli branşlardaki öğretmenlerin görüşleri çerçevesinde cevap aranmıştır.

Sonuç olarak;

İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde bulunması gereken değer ve beceriler konusunda öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplara baktığımızda öğrencilerde eksik olduğu düşünülen veya bulunması gereken değer/beceri sıralamasında vatan sevgisi, aile, toplum ve buna bağlı olarak da adalet ve dürüstlük kavramları ön plana çıkmıştır. İkinci öncelikte ise daha çok bireysel temalı değer/beceriler ön plana çıkarken, üçüncü öncelik sıralamasında bilimsellik, eleştirel düşünme ve empati gibi akademik değerler karşımıza çıkmaktadır. Buradan da anlaşılabileceği üzere toplumsal sürekliliğimizin bireysellikten daha önemli olduğu bilimsellikten önce de ahlaki olgunluğun gerekliliği ortaya koyulmuştur.

Değer ve becerilerin kazandırılması hususunda öncelikle ailelere iş düşmektedir. Her ne kadar öğretmenler eğitimin içinde birtakım değerleri kazandırsa da aile çevresi, arkadaş çevresi öğrenciyi daha çok etkilemektedir. Bundan dolayı öncelikle ailelerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Örneğin kişisel gelişimin, bireyin birtakım şeyleri yapabilmesi konusunda özgüven kazandırma olarak düşünülse de aileler bunu yanlış algılayarak çocuğa seçme hakkı olarak anlayabiliyorlar. Bu türden bir eğitim ise ileride çocuğun karakterini narsist yaparak toplumdan uzak, toplumdan sıyrılmış bir birey olarak ortaya çıkmasına sebep olabiliyor. Bu da toplumsal sürekliliği olumsuz etkileyebilmektedir.

Diğer bir sonuç ise, öğretmenlerin çoğunluğu İmam Hatip Lisesi öğrencileri her alanı seçebilmeli, istedikleri alanlara, istidat ve kabiliyetlerine göre gidebilmelidir demektedirler. Her ne kadar eğitimde hedef belirleme açısından öğrencilerin hedeflerini belirlerken istedikleri alanı seçmeleri olması gereken bir durum olsa da İmam Hatip Liselerinin kuruluş amacı ile çelişkiye düşmekte, hedef ile müfredat arasında sıkışan öğrencinin ister istemez akademik başarısı, gelecek motivasyonu da olumsuz etkilenmektedir. Oysaki İmam Hatip Liseleri yapı olarak çeşitli branşlara ayrılarak her profilden öğrenciye eğitim verebilir. Örneğin, dinimi öğrenip istediğim fakülteye gideyim diyen öğrenciler için % 40 din dersi ağırlıklı Din Bilimleri Lisesi açılabilir. Burada öğrenci gerek siyer, ilmiyal gibi konuları öğrenirken, Kur'an okumasını, Tecvid vb. konularda kendini geliştirip istediği fakülteye gidebilir.

İleride Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde çalışmayı düşünen öğrenciler için Din Hizmetleri Lisesi açılabilir. Bu liseye gelecek öğrenci, ileride hangi fakültede okuması gerektiğini bilir ve motivasyonunu oraya kanalize eder. Bu lisede eğitim görecektir öğrenciler, ileride toplum önünde olacakları için mesleki derslerin yanısıra diksiyon, ikna psikolojisi, hitabet ağırlık dersler müfredata eklenmeli, Arapça ve Kur'an okuma İlahiyat Fakültesine gelmeden bu lisede halledilmelidir. Ayrıca bu öğrencilere lise yıllarında itibaren uygulama dersleri konularak toplum karşısında tecrübe kazanmalarına fırsat verilmelidir.

Diğer bir bölüm ise, Din Bilimleri Öğretmenliği Lisesi olmalıdır. Bu lisede eğitim gören öğrenci ileride Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde okullarda öğretmen olacağını bilmeli, hedefini ve çalışmalarını bu minvalde yapmalıdır. Bu tip liselerin müfredatında pedagojik derslerin yoğun olması gereklidir. Ayrıca öğrencilere okullarda gözlemci olarak da olsa uygulama fırsatı verilmelidir.

Toplumumuzun eksik kalan bir tarafı olarak düşünölen manevi danışmanlık (Bkz. Ahmed ve Amer, 2012; Dwairy, 2006; Oates, 1974) hizmetleri için, yani hastane, cezaevi, huzurevi gibi yerlerde veya evlerde manevi destek verebilecek elemanlar yetiştirmek için Manevi Danışmanlık Lisesi açılabilir.

Tüm bu lise çeşitliliği hem branşa uygun insan yetiştirilirken hem de öğrenciler hedef belirlerken daha spesifik hareket edebilirler. Bu liselerden mezun olacak ve hedefine ulaşmak için fakölte seçerken de aynı şekilde İlahiyat Faköltesi bünyesinde Din Hizmetleri Bölümü, Meslek Dersi Öğretmenliği Bölümü, Manevi Danışmanlık Bölümü vb. açılarak öğrencinin eğitim hayatına devam etmesi sağlanabilir. Aynı zamanda 2. Sınıftan sonra öğrenciler gerek duyduğunda diğer branşlarla ilgili yan dal, çift dal yapma fırsatları da bulmuş olacaklardır. Böylelikle İlahiyat Faköltesini kazanacak öğrencinin akademik profili de öncekine nazaran ortalamanın üstünde olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahmed, S. ve Amer M.M. (2012). *Counseling muslims*.New York:Routledge.
- Akıncı, A. (2005). Hayata anlam vermede dinî değerlerin ve din öğretiminin rolü.*Değerler eğitimi dergisi*. 3.9: 7-24.
- Aslan, A. (2013). Üsküdar Anadolu İmam Hatip Lisesi son sınıf öğrencilerinin mesleki ilgileri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.İstanbul.
- Bakioğlu (Bayraktar), A. (1985). İmam-hatip liselerinde plan-program-istihdam. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Balcı A. (2005). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*, 5. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Balcı, F.A. ve Yanpar Yelken, T. (2010).İlköğretim öğretmenlerinin değer kavramına yükledikleri anlamlar.*Hacettepe Üniversitesi eğitim faköltesi dergisi*.39:81-90.Ankara.
- Bilgin, B. (1981). *Türkiye’de din eğitimi ve liselerde din dersleri*, Ankara.
- Bilgin, N. (1995).*Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*.İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Birand, K. (1998). *Manevi bilimler metodu olarak anlama. Kamiran Birand külliyyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Büyököztürk, Ş. (2004). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*, 4. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cebeci, S. (1992). İmam-hatip liselerinden mezun olanların yönelişleri ve sebepleri. *Din öğretimi dergisi*. Ocak-Şubat, ss. 109-115. Ankara: MEB Yayınları.
- Cebeci, S. (2005). *Din eğitimi bilimi ve Türkiye’de din eğitimi*, 2. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çalışkanoğlu, Ş. (2018). İmam-hatip lisesi öğrencilerinin sorun ve beklentileri (Çorum İli Örneği). *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.Çorum.
- Dinçer, N. (1974). *1913’ten bugüne imam-hatip okulları meselesi*. İstanbul: Yağmur Yayınevi.
- Doğan, A. (2013).Din görevlilerinin mesleki aidiyetleri, mesleki tükenmişlik tutumları ve hizmet içi eğitime bakışları.*Yayınlanmamış doktora tezi*.Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- (2014).Değerler Eğitiminde cami ve çevresinin sorumlulukları.*İnsani değerlerin yeniden inşası sempozyumu*.Erzurum.

- (2018a).Değerler eğitimi açısından aile içi iletişimin çocuk üzerindeki etkisi.*Toplum bilimleri dergisi*.Sy. XII, ss. 145-164. Ankara.
 - (2018b). *28 Şubat sürecinde imam hatip liseleri (Adana örneği)*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Doğan, R. (1998). II. Meşrûtiyet dönemi eğitim hareketlerinde din eğitim-öğretimi. *AÜİFD XXXVIII*, ss. 410-435. Ankara.
- Doğan, R. ve Çapçioğlu, F. (2017).İmam hatip liseleri. *Din eğitimi el kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Dwairy, M. (2006). *Counseling and psychotherapy with arabs and muslims: a culturally sensitive approach*.New York: Teachers College Press.
- Halstead, J. M. ve Taylor, M. J. (2000). *Learning and teaching about values: a review of recent research*.
- Hökelekli, H. (2011).*Psikoloji, din ve eğitim yönüyle insani değerler*.İstanbul:DEM Yayınları.
- <http://meb.gov.tr>. Erişim Tarihi: 23.08.2019.
- Karateke, T. (2010). İmam-hatip lisesi öğrencilerinin sorun ve beklentileri (Batman İli Örneği). *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ.
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2011). Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi programları ve öğretmenlerine göre değerler eğitimi.*Değerler eğitimi dergisi*. 9.21: 29-55.
- Köknel, Ö. (2007).*Çatışan değerlerimiz*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınları.
- Mayring, P. (2000). *Nitel sosyal araştırmaya giriş*, (Çev. Adnan Gümüş, M. Sezai Durgun), Adana: Baki Kitabevi.
- Oates, W. E. (1974). *Pastoral counseling*.Philadelphia: The Westminster Press.
- Öcal, M. (2015). *Osmanlı'dan günümüze Türkiye'de din eğitimi*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer.*Değerler eğitimi dergisi*. 1.3:217-239.
- Parmaksızoglu, İ. (1966). *Türkiye'de din eğitimi*. Ankara.
- Rickman, H. P. (2000). *Anlama ve insan bilimleri*, (Çev. Mehmet Dağ), Samsun: Etüt Yayınları.
- T.C. Resmî Gazete, *İlköğretim ve eğitim kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun*, Sayı:28261, Kanun No: 6287, 11 Nisan 2012.
- Tarhan, Nevzat (2012).*Güzel insan modeli*.İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, A. E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Tayan, T. (1996). *TBMM Bütçe Raporu*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- TDK, “değer”.www.sozluk.gov.tr, Erişim Tarihi: 25.08.2019.
- TDK (2005).*Türkçe Sözlük*.Ankara: Tğrk Dil Kurumu Yayınları.
- Yaman, H., Taflan S. ve S. Çolak. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler.*Değerler eğitimi dergisi*. 7.18: 107-120.
- Yazıcı, N. (1992). İkinci Meşrûtiyet'ten Cumhuriyete din görevlisi yetiştiren kurumlar üzerine bazı gözlemler. *Din öğretimi dergisi*, Eylül-Ekim, ss. 258-264. Ankara: MEB Yayınları.

-
- Yazıcı, N. (1994). Tanzimat ve Abdülhamit döneminde din görevlilerinin yetişme ortamı. *Diyanet Dergisi* XXX, Sayı: 2, (Nisan-Mayıs-Haziran), ss. 30-46. Ankara.
- Yelken, K. (2008). Orta öğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihlerini ve meslek seçimini etkileyen faktörler “ Sakarya il merkezi örneği”. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.